

МЕДЫЯДЖУНГЛІ:

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Але інфармацыя самага рознага кшталту не проста льецца патокам, а ненадакучліва вучыць маладое пакаленне, выхоўвае яго, пакідаючы далёка ззаду бацькоў і педагогаў з іх патрабаваннямі, муштраваннем і маралізатарствам. Сёння казаць пра ўплыў інтэрнэту на дзяцей і падлеткаў у прынцыпе няправільна, бо ён стаў для іх жыццёвым асяроддзем. І калі раней пры вяртанні дзяцей са школы бацькі ў іх пытаўся: «Як прайшоў дзень у школе?», то цяпер трэба цікавіцца: «Як прайшоў дзень у інтэрнэце?» Межы паміж віртуальным і рэальным жыццём паступова сціраюцца...

Як жа абараніць падростаючае пакаленне ад непараўдзівай і негатывіўнай інфармацыі, якая распаўсюджваецца ў інтэрнэце з хуткасцю святла? Як выхаваць адукаваную асобу, здольную арыентавацца ў сучаснай інфармацыйнай прасторы? Ці можна «пасябраваць» з медыя? Усе гэтыя пытанні абмеркавалі ўдзельнікі круглага стала ў газеце «Звязда». Да дыскусіі мы запрасілі начальніка Цэнтра прафесійнага развіцця і інавацыйнай адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі Алену РАДЗЕВІЧ, метадыста аддзела сацыякультурнай адукацыі Алены ПАЛЕЙКА, метадыста Цэнтра праблем развіцця адукацыі БДУ Дзмітрыя ГУБАРЭВІЧА, дацэнта кафедры менеджменту і адукацыйных тэхналогій Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі БДПУ Міхаіла КУДЗЕЙКУ, намесніка старшыні Таварыства беларускай школы, кіраўніка інтэрнэт-партала nastanik.info Тамару МАЦКЕВІЧ, настаўніка фізікі Жоўдзінскай гімназіі №1 Эллу ЯКУБОУСКУЮ, настаўніка англійскай мовы з Нясвіжскай гімназіі Наталлю КАТЧАНКУ і дырэктара сярэдняй школы №2 г. Століна, настаўніка рускай мовы і літаратуры Алену ЛАЗІЦКУЮ (усе трое маюць найвышэйшую кваліфікацыйную катэгорыю «настаўнік-метадыст»).

ФІЛЬТРЫ ДЛЯ МЕДЫЯ

«ЗВЯЗДА»: *Перш чым распацаць дыскусію, хацелася б разабрацца з паняццямі «медыяадукацыя», «медыяадукаванасць» і «крытычнае мысленне»...*

Алена РАДЗЕВІЧ:

— Медыяадукацыя — гэта працэс навучання тэорыі і авалодвання практычнымі ўменнямі для аналізу і выкарыстання сучасных масмедыя. А медыяадукаванасць — вынік гэтага працэсу і ўвогуле ключавы навык XXI стагоддзя. Сёння традыцыйная адукаванасць вучыць недаста медыя, каб арыентавацца ў падзеях і быць канкурэнтаздольным на рынку працы, таму кожны вучань павінен развіваць навыкі мыслення больш высокага ўзроўню. Раней інфармацыю трэба было здабываць, і гэтаму дапамагала школа, а сёння інфармацыя знаходзіцца шмат, таму задача школы — навучыць адфільтроўваць патрэбнае, не дапускаць маніпулявання, адрозніваць факты ад меркаванняў, праўду ад дапушчэнняў. У гэтым дапамагае крытычнае мысленне.

Чалавек з развітым крытычным мысленнем успрымае інфармацыю з разумнай доляй скептызму, супастаўляе з процілеглымі пунктамі гледжання і разглядае яе магчымыя наступствы. **Крытычнае мысленне не можа развіцца ў выніку перадачы парад, рэцэптаў, выканання пэўнага алгарытму. Гэта складаны разумовы працэс...** з крытычным мысленнем цесна звязаны шэраг уменняў і навыкаў: гэта ўменне задаваць пытанні, фармуляваць праблему, даказваць свой пункт гледжання, аналізаваць здагадкі і прадзятасці, уменне пазбягаць эмацыянальных меркаванняў і спрашчэнняў, разглядаць усе наўныя інтэрпрэтацыі і іншыя.

Алена ПАЛЕЙКА:

— На сённяшні дзень у нашых вучэбных праграмах медыяінфармацыйныя кампетэнцыі вучняў вызначаны разам з іншымі ключавымі кампетэнцыямі як запланаваныя



Алена РАДЗЕВІЧ.



Алена ПАЛЕЙКА.



Дзмітрый ГУБАРЭВІЧ.



Міхаіл КУДЗЕЙКА.

метапрадметныя вынікі адукацыі. Напрыклад, вось як сфармуляваны агульныя патрабаванні да старшакласнікаў: умець атрымліваць з разнастайных крыніц і крытычна асэнсоўваць інфармацыю, сістэматызаваць, аналізаваць, інтэрпрэтаваць атрыманыя даныя; адрозніваць факты, аргументы, ацэначныя меркаванні, аддзяляць асноўную інфармацыю ад другараднай, перадаваць змест інфармацыі адэкватна пастаўленай мэце (сцісла, поўна, выбарачна); выкарыстоўваць сродкі інфармацыйных і камунікацыйных тэхналогій з захаваннем прававых і этычных нормаў, нормаў інфармацыйнай бяспекі.

Алена РАДЗЕВІЧ:

— Пытанне, якое я заўсёды задаю настаўнікам, што ўдзельнічаюць у трэнінгах і семінарах па крытычным мысленні: «А ці хочаце вы, каб у вашым класе былі вучні з крытычным мысленнем? Ці зручна вам будзе з імі працаваць?» І яны задумваюцца, бо такія вучні задаюць шмат пытанняў, з доляй скептызму ставяцца да любой пачутай на ўроку інфармацыі. У нейкай ступені ад гэтага церпіць і аўтарытэт настаўніка. У інтэрнэце вельмі шмат інфармацыі, якая можа супярэчыць таму, што кажа на ўроку педагог.

Я лічу, што медыяадукаванасць — гэта не прадмет, які можа выкладацца ў школе. У першую чаргу медыяадукаваным павінен быць настаўнік, у яго павінна быць добра развіта крытычнае мысленне, каб ужо ён у сваю чаргу мог развіваць крытычнае мысленне ў сваіх вучняў.

Міхаіл КУДЗЕЙКА:

— Крытычнае мысленне развіваецца, калі мы даём дзіцяці свабоду, даём яму магчымасць выказаць свой пункт гледжання, знайсці альтэрнатыўнае рашэнне. Але нашы настаўнікі першапачаткова накіраваны на нейкі пэўны вынік. Настаўнік сказаў — вучань зрабіў, настаўнік прынес ведаў — вучань іх узяў. А трэба вучыць таму, каб дзіця на аснове атрыманай інфармацыі сфарміравала сваё меркаванне, зрабіла сваю выснову, а не далучалася да высновы настаўніка.

Дзмітрый ГУБАРЭВІЧ:

— У мяне ёсць вялікае сумненне, што вынікам працэсу развіцця крытычнага мыслення можа быць толькі фарміраванне ўласнай пазіцыі. А што стаіць за гэтай пазіцыяй? Акрамя таго, што студэнт ці вучань менавіта так думае, ці ёсць там нейкі змест, ці ёсць аргументы? Крытычнае мысленне павінна базіравацца на добрым веданні прадмета гаворкі, бо калі ты не можаш даць змястоўную ацэнку нейкай з'явы, падзеі ці феномену, калі ты не маеш дакладнага разумення, пра што ідзе гаворка, пра якую ўласную пазіцыю можа ісці размова?

Крытычнае мысленне не ёсць проста крытычнае адмаўленне нейкай інфармацыі, як некаторыя памылкова думаюць. І медыяадукаванасць — гэта не толькі крытычнае мысленне. Крытычнае мысленне — праект, які цудоўна існуе і без медыяадукаванасці. А вось медыяадукаванасць без крытычнага мыслення немагчыма.

Тамара МАЦКЕВІЧ:

— Ад сённяшняга спахвіўца навін патрабуецца ўменне не толькі чытаць, але і аналізаваць іх, наяўнасць своеасаблівага ўнутранага фільтра, які дазваляе рабіць правільныя высновы наконт надзейнасці крыніцы інфармацыі. Усе СМІ працуюць на камерцыйнай арэне. Прычым доволі часта яны крывое люстэрка. Але задача медыяадукацыі — не выпраўленне карцінкі, а разуменне таго, як працуе крывое люстэрка. Вельмі важна, каб чалавек мог распазнаць камерцый-

ныя пасылы, якія яму пастаянна навязваюць. Навучэнцы павінны ведаць, што сацыяльныя сеткі поўняцца дэзынфармацыяй, прапануюць нам тэсты і віктарыны, каб даведацца пра нас больш. Мы часта думаем, што выкарыстоўваем інтэрнэт, каб адукавацца і атрымаць карысную інфармацыю, а на самай справе нас там разглядаюць і аналізуюць тыя, хто хоча прадаваць рэкламу. Дароўля, якія думаюць, што з дапамогай устаноўленых на камп'ютары фільтраў яны могуць абараніць дзіця ад непажаданай інфармацыі, моцна памыляюцца. Таму галоўным унутраным фільтрам і асновай медыяінфармацыйнай адукаванасці павінна стаць развіццё ў падростаючага пакалення крытычнага мыслення плюс веданне стратэгіі і інструментаў для выкрыцця махлярства ў інтэрнэце. Ну і, вядома, каштоўнасці. Чалавекам з каштоўнаснай базай цяжка маніпуляваць.

ВІРТУАЛЬНАЯ СВЯДОМАСЦЬ

«ЗВЯЗДА»: *Сучасныя школьнікі большаю частку інфармацыі атрымліваюць не з кніг, як гэта было раней, а ў інтэрнэце. Чым, на ваш погляд, чытанне кніг адрозніваецца ад чытання інфармацыйных інтэрнэт-матэрыялаў? І як чытанне з экрану ўплывае на успрыманне і разуменне інфармацыі?*

Тамара МАЦКЕВІЧ:

— Інтэрнэт-прастора ўяўляе сабой своеасаблівую кашу, дзе можна знайсці ўсё: і сайты ўльтравысокай арганізацыі, і блогі, і забаўляльныя рэсурсы, і сур'ёзныя навуковыя работы. А па факце такія інфармацыйныя «фаст-фуд» прыводзіць да стомленасці мозгу, які «аб'ядаецца» інфармацыяй. Вядомы піяршчык Джэк Траўт параўнаў мозг чалавека з губкай, перапоўненай вадой. У такой сітуацыі, каб палегчыць сваю долю, ён пачынае браць толькі самае лёгкае і яркае, а ўсё, што патрабуе разважанняў, ігнаруе. З экрану мы атрымліваем толькі мноства слабазвязаных паміж сабой фактаў. Адсутнічае логіка, губляецца прычынна-выніковая сувязь... Французскія медыяпсіхологі нават увялі такое паняцце, як віртуальная калектыўная свядомасць. Інтэрнэт-аўдыторыя з гатоўнасцю «праглынае» ананімныя фэйкавыя паведамленні.

Міхаіл КУДЗЕЙКА:

— Адкуль з'явілася кліпавае мысленне? Гэта рэакцыя чалавека на празмернасць інфармацыі. Прычым кліпавае мысленне ўласцівае не толькі дзецям, але і нам, дарослым. Як мы рэагуем на вялікую колькасць інфармацыі? Правільна, у нас выпрацоўваецца ахоўная рэакцыя: штосьці мы ігнаруем, за штосьці наша ўвага чапляецца, штосьці мы праглядаем толькі павярхоўна, чытаем па дыяганалі. Празмернасць інфармацыі не дазваляе нам пагрузіцца ў нешта адно. Канешне, у кожнага ёсць свае прыхільнасці ў інфармацыі, кожны сам размяжоўвае галоўнае і другаснае. А можа быць, гэта і ядрэнна — выхопліваць з патоку толькі самае галоўнае? Толькі трэба навучыць гэтаму і дзіцяй... **У адукацыйнай практыцы трэба ўлічваць, што кліпавае мысленне задае новы дынамізм пазнавальнай дзейнасці, што для новага пакалення ўласцівы феномен дзіцячых шматзадачнасці, калі дзіця, сядзячы за камп'ютарам, адначасова кантактуе ў чаце, займаецца пошукамі ў сеціве, спампоўвае музыку, спрабуе рабіць дамашняе заданне і пры гэтым п'е сок ці жуе бутэрброд. Ім трэба шмат убачыць, зрабіць, на**

многае адрэагаваць. Шматзадачнасць прымушае працаваць іх мозг у іншым рэжыме, павышае хуткасць псіхічных працэсаў. І усё гэта трэба ўлічваць пры іх навучанні і выхаванні.

Алена РАДЗЕВІЧ:

— Часта, калі мы не разумеем таго, што адбываецца, успрымаем гэта крытычна. Па-ранейшаму спрабуем усё вымяраць уяўленнямі XX стагоддзя, хоць жывём ужо ў іншую эпоху — інфармацыйнага грамадства. Раней былі дзеці, якія не чыталі. Можа быць, дзякуючы інтэрнэту, дзеці сталі нават больш чытаць, таму што там чытаюць нават тыя, хто ніколі не трымаў кнігу ў руках.

Тамара МАЦКЕВІЧ:

— Шмат дарослых спрабуюць выцягнуць дзіцяй з інтэрнэту, даць ім альтэрнатыву ці ўвогуле забараніць. Але такія падыходы ў XXI стагоддзі не працуюць. Давайце прыгадаем, ці часта пішуць сачыненні сучасныя школьнікі? А ў сацыяльных сетках ім даводзіцца фармуляваць свае думкі хутка і лаканічна — гэта ўменне, якога раней у іх не было.

Эла ЯКУБОУСКАЯ:

— Калі гаварыць пра сацыяльныя сеткі, то мы імі карыстаемся, а дзеці там жывуць. І яны проста не паспяваюць аналізаваць увесь той паток інфармацыі, што на іх навальваецца ў інтэрнэце. Большасць падлеткаў у першую чаргу рэагуюць на навіну, якая суправаджаецца прыгожай карцінкай. Давайце прызнаемся, што далёка не кожны дарослы ўмее ацэньваць інтэрнэт-сайты. А дзеці гэтай навуцы вучацца літаральна за некалькі заняткаў. Проста трэба паказаць маркеры, якія дзіця павінна бачыць, заходзячы на той ці іншы сайт. **Праверка праўдзівасці інфармацыі — навык, які трэніруецца гэтаксама, як і матэматычныя навык, як навык рашэння фізічных задач.**

Наконт чытання скажу, што я працавала з рознымі вучнямі (і слабымі, і моцнымі) і мушу канстатаваць, што не чытаюць ні першыя, ні другія. Затое яны глядзяць (сёння на змену тэкставай інфармацыі прыйшла візуальная), таму я кажу бацькам: «Не пытайцеся ў іх, што яны прачыталі, а лепш запытайцеся, што яны апошняе паглядзелі?» Адназначна гэта будзе YouTube, можа быць, вы даведаецеся і пра папулярных у моладзі відэаблогераў, да меркавання якіх яны прыслухоўваюцца. Калі падлеткі вырашаюць, які фільм будзе глядзець, яны не вывучаюць кінарэйтынгі, не звяртаюцца да дарослых, а адштурхоўваюцца ад інфармацыі, якую пачулі ад відэаблогераў. Я была крыху здзіўлена, калі даведалася, што маіх дзесяцікласнікаў зачалі фільм «Сусвет Стывена Хокінга». Гэта не забавляльны фільм, тым не менш... І менавіта па парадзе сваіх вучняў я паглядзела брытанскі фантастычны серыял «Чорнае люстэрка», скразная тэма якога — уплыў інфармацыйных тэхналогій на чалавецтва і чалавечыя адносіны. Для мяне стала адкрыццём, што менавіта дзеці мне яго падаказалі. Таму і бацькам я параіла б сесці з сынамі ці дачкай разам і паглядзець тое, што цікавае не вам, а вашаму дзіцяці. Паверце, вы адкрыеце яго для сябе па-новаму. Калі дзіця чытае, яно застаецца са сваімі думкамі сам-насам, не разважае ўголас, а калі глядзіць, яму трэба абавязкова падзяліцца ўбачаным, з кімсьці гэта абмеркаваць...

Міхаіл КУДЗЕЙКА:

— Самыя папулярныя на сённяшні дзень, вядома, менавіта экранныя медыя. У іх прысутнічае эфект саўдзелу і суперажывання героям. Калі мы глядзім кіно, то растварваемся ў яго прастору, усё прапускаем праз эмацыянальную сферу, нам падно-

сць жыццёвую гісторыю ў сціслым выглядзе, вось чаму кінамастацтва валодае велізарным выхаваўчым і развіццёвым патэнцыялам. Праўда, часта экранныя медыя ідуць на тое, каб даць глядачу самы лёгкі змест, таму сёння вельмі шмат нізкапробных кінамастэрнялаў. Дзіцяй, ды, шчыра кажучы, і дарослым, трэба вучыць чытаць кінатэкст, а не бачыць толькі сюжэт, вучыць адчуваць, суперажываць, аналізаваць і ацэньваць. Спасабаў далучэння да кінамастацтва можа быць шмат: дыскусійны клуб, кіналекторый, стварэнне тэматычнага блогу, дзелавой гульні «Здымаем кіно», школьнага кінаклуба. Галоўнае — памятаць, што калі мы толькі сядзім і глядзім — гэта проста прагляд. А, напрыклад, у рамках школьнага кінаклуба яго ўдзельнікі маюць магчымасць пазнаёміцца з дасягненнямі сучаснага кінематографа і прааналізаваць вопыт мінулага, абмяняцца думкамі і ўражаннямі, пачуць меркаванні спецыялістаў, на тэарэтычным і практычным узроўні спазнаць сакрэты кінаіндустрыі, пашырыць свае ўяўленні пра навакольнае свет — гэта працэс фарміравання медыяадукаванасці ў адносінах да кінамастацтва, праяўленне ўменняў чытаць і інтэрпрэтаваць кінатэкст.

МАГІЯ

САЦЫЯЛЬНЫХ СЕТАК

«ЗВЯЗДА»: *Больш як 90 працэнтаў з тых, хто нарадзіўся ў XXI стагоддзі, маюць акаўнты ў розных сацыяльных медыя. Між іншым, старэйшаму пакаленню ёсць над чым задумацца: 80 працэнтаў «жыхароў» сацсетак давярваюць меркаванню сваіх анлайн-сяброў больш, чым сябрам у рэальным жыцці. Якіх правілаў павінны прытрымлівацца падлеткі ў сацыяльных сетках? І ці можна зайдзейнічаць гэты інтэрнэт-рэсурс у навучанні?*

Алена ПАЛЕЙКА:

— Вядома, што ў развітых краінах свету спажыванне медыяпрадуктаў падлеткамі займае да 10 гадзін штодня. Шмат часу маладыя людзі (які і іх бацькі) праводзяць у сацыяльных сетках. Але трэба адзначыць, што розныя пакаленні паралельна суіснуюць у розных сетках. Як трапна заўважыў шведскі медыяпедагог Ёран Андэрсан, «калі ў Фэйсбук прыйшлі бацькі, дзеці пайшлі ў Інстаграм». Гэта цікавае і вельмі важнае назіранне... Амерыканскі медыяэкалаг Лэнс Стрэйт апісаў неадназначныя правы інтэрнэт-экспансіі на ўзроўні асобы: «**Мы ствараем праект саміх сябе праз інтэрнэт, ствараем сваё алтэр эго, электронных двойнікоў, свае адлюстраванні. Мы павялічваем колькасць роляў, якія іграем, колькасць «Я», якія прымяраем. Мы прыдумляем псеўданімы, ствараем аватаркі, што прыводзіць да дэфармацыі асобы. Мы пакідаем следы нашай асобы, памнажаючы сваё «Я» да ўзроўню, беспрэцэдэнтнага ў сучаснай гісторыі.**»

Зразумела, што сёння ёсць нейкія базавыя правілы, якія трэба ведаць пра сацыяльныя сеткі. Па-першае, тое, што інфармацыя ў інтэрнэце захоўваецца намнога даўжэй, чым у памяці людзей: калі яна туды трапіла, то застаецца там вельмі надоўга. І нават пасля выдалення даных з сеткі ўсё роўна застаецца іх след, напрыклад, на серверах пошукавых сістэм. Усё, што можна знайсці пра асобу ў інтэрнэце, уплывае не толькі на яе медыяімідж (а ён, у сваю чаргу, можа змяняцца ў залежнасці ад таго, якой інфармацыйнай чалавек падзяліўся з сябрамі ці на якой старонцы пачынуў «лайк»).